

MODELUL SOCIETĂȚII ROMÂNEȘTI POST ADERARE. O ABORDARE DE STÂNGA

POST ADHERING ROMANIAN SOCIETY PATTERN. A LEFT SIDED APPROACH

Smaranda DOBRESCU

Fost Ministru al Muncii și Protecției Sociale (1999-2000) în Guvernul Mugur Isărescu
Fost Deputat în Parlamentul României (1992-2004)

ABSTRACT

Social European systems provide a basis for adapting the Romanian social system as a part of the European pattern. Romania has to conceive its own minimum set of concepts, while other concepts will be adopted in time, along with Romania's evolution as part of the European Union. These new concepts will be called "virtual reference points", goals created by the Romanian society in time, adapting itself to the global economy system by fulfilling Lisbon Strategy's objectives. Romanian social system is a dynamic system, based on a strategic core of principles, completed by European principles. The new state designed by the Romanian Social Democrats is a constructive part of the Social European System, a state to whom one of the most important tasks is to reduce the inequalities occurred through the implementing process, along with the diminution of starting inequalities.

Key words: social system, inequalities, exclusion, social democracy.

Modelele sociale europene, fie că sunt de tip anglo saxon, scandinav, continental sau mediteranean, ne oferă un cadru larg pentru adaptarea tipului de societate românească -parte integrantă a Europei. Un set minim de concepte suntem obligați să ni le propunem și noi, un alt număr de concepte le vom aborda treptat, pe măsură ce evoluția României în spațiul European va aduce mai multă prosperitate acesteia. Aceste noi concepte le-aș numi *repere virtuale, scopuri ce și le crează societatea în timp*, prin adaptare la economia globalizată, prin împlinirea obiectivelor strategiei de la Lisabona și prin accesul larg la informatizare. Cu alte cuvinte, consider că modelul social românesc este un model dinamic, bazat pe un nucleu dur de principii, completat în timp cu alte principii, la care unele țări vest europene gândesc deja în termenii găsirii celei mai bune strategii de punere în aplicare.

Modelul dinamic este dimensionat pentru a reduce treptat toate inegalitățile existente în societate, atât cele de acum considerate clasice cât și cele noi pe care le crează însăși dezvoltarea

societății în condiții de creștere economică și acces total la informație.

Reducerea inegalităților, scop al societății coezive are în primul rând în vedere ca numărul cetățenilor excluși, adică cei care nu pot din diverse motive să participe la bunul mers al societății să fie diminuat în mod permanent. Aderarea la acest concept este unanimă în Europa și reprezintă elementul stabil al modelului social dinamic. Dovadă, că înșiși politicieni conservatori (Nicolas Sarkozy, de ex.) recunosc necesitatea modificării ținutelor societății, stau mărturie următoarele cuvinte referitoare la orizontul de așteptare al unui cetățean ce trăiește azi în Europa unită:

Caracteristica societății noastre este absența speranței, în timp ce scopul politicii este chiar acela de a da speranță. Putem refuza fatalitatea. Atâția oameni au refuzat să creadă că „măine” va fi mai promițător. Au renunțat la promovarea socială a familiei lor și la un viitor mai fericit pentru copiii lor. Energia care subzistă în societate este utilizată nu pentru progres ci pentru ca indivizii să se protejeze. A se proteja de tot și de toți pare să fi devenit ultimul recurs pentru prea mulți dintre cetățenii Europei.

Prea mulți dintre responsabilii politici nu au o viziune pentru că nu cred în capacitatea lor de a schimba viitorul. Ei confundă viziunea cu profeția și cred că li se cere să previzioneze viitorul în timp ce de fapt li se cere să-l inventeze. Rolul politicii este să propună un viitor pe care să-l facă mai apoi și permisiv.

Notabile sunt politicile dezvoltate cu succes în concordanță cu o „viziune”: ale Danemarcei (flexicuritatea care conciliază flexibilitatea pieții muncii cu securitatea muncii), ale Finlandei în domeniul modelului educativ, ale Suediei pentru alocarea fondurilor de cercetare-dezvoltare, de stabilire a rolului femeilor, de oferire a unui model de administrație, de susținere a unui mediu ecologic sau de încurajare a sportului.

Ce înseamnă excludere?

Socialiștii francezi sunt aceia care au definit tipurile de excludere și au considerat mult timp excluderea drept o fatalitate. „Exclușii” sunt de regulă șomerii de lungă durată, mamele din familiile monoparentale, tinerii care au eșuat din punct de vedere al educației, adeseori imigranții, drogații și alcolicii. Așa zisa „lume a patra”, cei fără domiciliu fix și fără documente de identitate vin să completeze seria. Cauzele determinante ale excluderii și sărăciei sunt economice și sociale: șomaj de lungă durată, precarități multiple, venituri foarte mici.

Politicienii se despart în momentul aprecierii motivelor excluderii: Conservatorii explică excluderea prin eșecul clar al individului, social democrații tradiționali (Lionel Jospin) consideră că exclușii sunt în legătură cu situația relativă a grupului social și în consecință au așteptări colective, adepții celei de a treia căi (Schroder-Blair) consideră dezavantajele de care au parte exclușii ca pe

un eșec al capacităților, ceea ce înseamnă nu numai pierderea resurselor, ci și pierderea libertății de a dobândi, iar socialiștii francezi reformiști, făcând apel la părăsirea de către lucrătorul francez a implicării în raporturile de clasă care dominau destinele lor individuale și a nevoii sale strigente actuale de implicare personală în dobândirea unei recompense a meritului, explică excluderea prin lipsa unor șanse egale datorate unor inegalități de pornire, sau cum se definesc din ce în ce mai des, inegalități legate de destin.

Inegalitățile legate de destin s-au definit relativ recent, în legătură cu societățile industrializate ale Europei (și nu numai). Acestea sunt:

- există proprietari care-și pot păstra locuința, în timp ce alții nu reușesc;
- există indivizi care prezintă un risc major de a deveni șomeri, în timp ce alții nu se confruntă cu acest risc datorită unor competențe necesare;
- există indivizi care beneficiază de contracte de muncă pe perioadă nedeterminată și indivizi ce dețin contracte de muncă precare;
- există indivizi care au o diplomă bună ce le va asigura o slujbă toată viața, în timp ce alți indivizi care nu au avut șansa la timpul potrivit să o obțină, nu vor putea să câștige timpul pierdut sau vor reuși cu dificultate și cu rezultate îndoielnice;
- există indivizi care sunt informați și au relația necesară să se înscrie la școli bune, să frecventeze un spital bun sau să obțină o locuință socială, în timp ce alți indivizi ignoră sursele potrivite pentru a ieși din blocajul și immobilismul societății.

Principala concluzie ce rezultă din analiza tipurilor de inegalități ce pot genera excludere conduce la constatarea că se pot identifica două forme ale modelului social dinamic ce ar trebui adoptat atât de România cât și de celelalte țări europene:

a. edificarea unei societăți a cărei formă de model social are în vedere reducerea inegalităților clasice, legate de venituri și riscuri insuficient asigurate prin protecția socială, ca obiectiv prioritar și urgent;

b. îmbunătățirea formei de model social prin diminuarea inegalităților legate de destin; completarea logicii reparațiilor, specifică social democrației tradiționale cu *o logică de prevenție a inegalităților sociale* care să conducă în mod ideal chiar la garantarea egalității de destin.

Pentru a reforma o națiune liberă trebuie să existe un mandat politic clar, este nevoie de o dezbatere publică care să traseze scopurile și prioritățile care să nu poată fi deturnate de demagogie sau să fie pervertite de manipulările posturilor colective protecționiste sau xenofobe. Oricine neagă dreptul cetățenilor de a avea acces la adevăr sub pretextul prudenței sau abilității, trădează astfel democrația și reforma.

O abordare social democrată românească poate propune modelul social european dinamic,

ca strategie pe termen mediu și lung al politicilor sale, economice și sociale. Această abordare va arăta și modalitățile de construire a tipului de societate coezivă bazată pe modelul dinamic propus.

Onestitatea ne face să recunoaștem că reperele reale pentru *modelul social de tip a)* ne sunt clare și strategia corespunzătoare este definită. Realizarea societății pe care o imaginăm conformă cu *modelul de tip b)* are la bază doar repere virtuale ce ne crează nouă, social democraților un câmp larg de inovare, cercetare și creativitate. Eu, de exemplu, fac parte din generația care demarează această cercetare pentru a o preda noii generații de sociali democrați, la fel de „siguri” pe necesitatea definirii reperelor deocamdată, virtuale. Oare conservatorii români cum își imaginează România viitoarelor decenii? Oare ei lucrează doar cu repere reale? O invitație, ce le-o adresăm pentru a dezbate aceste teme ale viitorului României, rămâne permanent valabilă.

În afara specificităților sale ce derivă din calitatea vieții cuantificată prin indicii de dezvoltare umană specific, România se va reforma în cadrul modelului social european care se bazează în principal pe 4 elemente interdependente: o piață a muncii și o normare a muncii, existența unor reguli care guvernează reprezentarea și negocierea socială, un sistem de drepturi și de protecție a acestora, organizarea serviciilor de bază oferite populației. Aceste elemente materializează legătura socială a statelor din UE. Ele joacă un rol major în competitivitatea relativă la națiuni și teritorii, supuse concurenței în economia mondializată.

Modelul social dinamic ce-l propunem va cuprinde toate intervențiile politicii social democratice capabile să reducă inegalitățile atât proprii formei a) cât și formei b) de model social, fiind fondat pe ireductibilitatea demnității umane. Considerăm că pilonii de acțiune ai social democrației moderne reprezintă un reformism de stânga care nu este condamnat la un acompaniament social al liberalismului, ci chiar *un reformism radical*.

Politicile vor acționa la nivelul a 3 piloni:

1. Social democrația de distribuție.

Inegalitățile de venituri sunt cam în toată Europa în creștere și amenință să iasă de sub control. Țările europene au subestimat toate îmbătrânirea demografică în definirea politicilor publice. Consecințele au fost agravate și prin politicile malthusiene duse în lupta cu șomajul. Un bun exemplu este cel al încurajării pensionării anticipate. Aceasta a fost folosită peste tot în lupta cu șomajul. Pentru a face loc tinerilor și pentru că un tânăr costa mai ieftin și era mai productiv, continentul nostru s-a privat de mâna de lucru cu experiență și de o masă de oameni activi care ar fi putut să contribuie azi prin cotizațiile lor, la echilibrul financiar al datoriei sociale. Echilibrul sistemelor de asigurări sociale a fost susținut timp îndelungat prin creștere economică puternică și prin mărirea continuă și relativ nedureroasă a resurselor sistemului (Excepția care confirmă regula este chiar România, care a fost obligată să asigure riscurile în condiții de recesiune îndelungată și de

ocupare în muncă diminuată la jumătate față de perioada premergătoare tranziției).

Strategia de la Lisabona care prevede în următoarele decenii o creștere economică și un grad de ocupare minim necesar dar constant, va obliga toate statele UE, inclusiv România, să mărească vârsta de pensionare, să facă față lipsei de forță de muncă absolut îngrijorătoare începând cu 2010 prin creșterea gradului de ocupare cu lucrători nativi sau imigranți, să crească productivitatea muncii necesară atât creșterii economice cât și compensării lipsei de ocupare prognozată. Acestei provocări, România va trebui să-i facă față în primul rând prin *creșterea veniturilor salariale, capabilă să oprească într-o oarecare măsură exodul forței de muncă pe de o parte și prin diminuarea inegalităților din venituri pe de altă parte.*

Cauzele inegalităților de venituri sunt de natură economică, socială și culturală. Sărăcia, determinată de venituri insuficiente nu ar trebui să fie de lungă durată sau cronică în cazul modelului social vizat de noi, de aceea ieșirea din starea de sărăcie prin efecte comune ale politicilor sociale și ale eforturilor personale ale indivizilor reprezintă soluția pentru acest tip de sărăcie.

Cauzele sărăciei determinate de lipsa veniturilor ar putea avea în Europa și cauze legate de comerțul liber mondial împins spre țările estice - piețe emergente, dar care nu aduc salarii mari țărilor exportatoare, producția industrială și trendul ei, evoluția tehnologică și răspândirea tehnologiei informației care conduc la declinul cererii de muncitori necalificați, ale căror locuri de muncă și salarii scad în consecință.

Șomajul cronic, principala cauză a excluderii, merge mână în mână cu penuria de forță de muncă în sectoare diverse de activitate cum ar fi: construcții, hoteluri și restaurante, industria producerii de electricitate, bănci și asigurări. Discriminări pe piața muncii se pot observa în România sau în alte țări europene în ce privește femeile, tinerii, vârstnicii, imigranții, uneori minoritățile etnice.

Modalitățile de atenuare a inegalităților legate de venituri sunt în principal *modul de impozitare și redistribuire și aplicarea unui sistem coerent de protecție socială.*

Impozitarea

Aceasta comportă două abordări:

a. Țările Europei unite au nevoie de **armonizare fiscală**. Ea este indispensabilă, dar în același timp prohibiția oricărei forme de competiție fiscală între state nu este benefică. Fiscalitatea poate fi tratată ca un domeniu de concurență, la fel ca și infrastructura sau educația. Această concurență este benefică dacă poate conduce la aflarea celui mai bun raport calitate/preț pentru furnizarea de servicii publice.

Totuși o concurență fără limite nu e acceptabilă nici social, nici economic. Social, pentru că

marii contribuabili vor fi întotdeauna mai bine înarmați decât alții pentru a beneficia de diferențele dintre sistemele fiscale. Economic, nu e acceptabilă din 3 motive:

- majoritatea sistemelor specifice au fost puse în funcție cu scopul atragerii de investiții, ceea ce ar duce la o repartitie proastă a producției în Europa.

- concurența fiscală nu are adesea nimic de-a face cu promovarea eficienței (de exemplu, o multinațională stabilită în mai multe țări europene folosește comori de ingeniozitate ca să-și localizeze profiturile acolo unde legislația fiscală este cea mai favorabilă, ca urmare dispare eficiența economică)

- capitalul este totdeauna marele beneficiar al avantajelor fiscale, deoarece el este mai mobil decât forța de muncă. Principala problemă ridicată economiilor europene privește munca și în special cea necalificată. De aici rezultă logic cine este primul beneficiar al facilităților fiscale. Deși armonizarea are conotații diferite în diferite țări și limbi europene, ca exemplu: *harmonisation* în Franța și Spania este diferită de *Harmonisierung* din Germania unde înțelesul indică acțiunea dinamică, sau de Marea Britanie, unde *harmonization* are tentă mai degrabă de scop decât de acțiune. Indiferent de abordarea și subtextele acestei divergențe idiomatice, neuniformitatea fiscală apare ca un obstacol important în calea antantei cordiale.

Ca regulă generală, reținem din experiența europeană că *nu este de acceptat să se angajeze o reformă fiscală fără ca statul respectiv să nu o compare în prealabil și să nu o coreleze cu soluțiile propuse de celelalte state membre.*

b. Impozitarea este importantă în construcția modelului social, întrucât acceptarea ideii necesității redistribuirii în scopul diminuării inegalităților, presupune abordarea formei de impozitare în așa fel încât pe de o parte să aducă un maxim de venituri bugetare și pe de altă parte să nu introducă noi inegalități în veniturile personale. Modelul trebuie să țină cont că mărirea cheltuielilor actualelor sisteme de protecție socială nu va ajuta neapărat la atenuarea inegalităților. Social-democrații români, ca toți social democrații europeni, susțin că *impozitarea progresivă este o opțiune obligatorie a modelului social european.* Totuși este necesar să ținem seama de cercetările mai recente care dovedesc că nivelul de impozitare, împreună cu transferul social, sunt surse mai importante de redistribuire decât gradul de progresivitate al impozitului pe venit. Impozitul progresiv pe venit trebuie să joace un rol important în reducerea inegalităților, dar nu este nici logică nici necesară revenirea la sistemele excesiv de progresive din trecut.

În concluzie, *încercarea de a lărgi baza de impozitare prin politici menite să maximizeze posibilitățile de angajare reprezintă o abordare rațională, premiză a aplicării unei fiscalități progresive moderate.*

Protecția socială

Sistemele de asigurări din Europa ca și din România sunt sau vor fi cât de curând în criză datorită în primul rând creșterii ratei de dependență ca urmare a îmbătrânirii accentuate a populației. Asumarea unui nivel ridicat de îndatorare pentru plata pensiilor va direcționa o mare parte din impozite și taze spre plata dobânzilor, în loc ca resursele financiare să fie folosite la plata unor servicii sociale. Acest aspect poate duce la conflicte sociale – revolte ale plătitorilor de taxe, ruptură între generații - și în final la slăbirea coeziunii sociale.

În consecință, reforma sistemelor de protecție socială a țărilor europene ar trebui orientată în primul rând spre *preîntâmpinarea excluderii sociale* și menținerea unei coeziuni sociale satisfăcătoare. *Excluderea socială nu trebuie privită ca o înlocuire ipocrită a noțiunii de sărăcie și privațiuni, ci trebuie gândită ca totalitatea unor mecanisme sociale care produc sau susțin privațiunile.*

Excluderea socială de la nivelul inferior al societății nu poate fi identificată cu sărăcia. Nu este vorba despre gradul de diferențiere în raport cu cei cu venituri mai mari, ci despre *lipsa șanselor* pe care o au, în legătură cu „eșecul capacităților”. Cel mai adesea, eșecul capacităților dobândite se referă la lipsa accesului normal la oportunitățile de pe piața muncii. Contracarea mecanismelor de excludere socială se asociază în principal cu ideea responsabilității personale.

Modelul descris până aici prezintă totuși anumite riscuri. Acestea sunt legate de acea caracteristică a capitalismului mondializat conform căreia valoarea adăugată poate evada în afara teritoriului național și să scape redistribuirii de către stat. Pentru a regăsi eficiența și a nu favoriza noi inegalități, este nevoie totuși de noi reglementări.

În concluzie, social democrația de distribuție nu se adresează doar securității celor săraci, ci și clasei mijlocii, pentru a-i asigura menținerea puterii de cumpărare, menținerea inegalităților de venituri în limite acceptabile și asigurarea finanțării viitorului copiilor acestei pătri.

2. Social democrația în producție

Chiar dacă doar aparent această dimensiune a social democrației are un caracter de noutate, acțiunile respective sunt deja „clasice” și funcționează de secole. Aici le reamintesc doar datorită elementelor legate de reducerea inegalităților și care trebuie atacate chiar acolo unde acestea se crează: în întreprinderi private mai mici sau mai importante.

Sunt două direcțiile prin care politicile noastre pot reduce inegalitățile la nivelul producției:

- a. prin construcția unui Cod al muncii care să stabilească facilități pentru lucrătorii care servesc nevoilor de mobilitate a muncii, sau dimpotrivă de stabilitate, care sunt necesari unei întreprinderi sau care prin eforturi proprii doresc să contribuie la propria securitate, investind în pensii, asigurări suplimentare de sănătate, etc. Mai concret, avem în vedere

acordarea prin legea muncii a unor prime stimulative sau acordarea de facilități fiscale prin aplicarea de deductibilități salariale, micșorând baza de impozitare în cazul responsabilizării lucrătorilor ce participă la acțiuni în folosul securității proprii. Facilitățile acestea pot îmbrăca o serie diversă de manifestări, incluzând ajutoare acordate de patron pentru școlarizarea copiilor angajaților sau pentru obținerea unei locuințe.

b. prin acordarea prin lege sindicatelor a funcției de cogestiune, în așa fel încât să redăm sindicatelor rolul inițial și important de revendicator al echității retribuției muncii, chiar acolo unde munca produce valoare.

În România și în alte țări europene, se poate constata criza endemică în care se află sindicatele. Rivalitatea sterilă a organizațiilor sindicale care favorizează fuga aderenților, confuzia ideologică, replierea corporatistă pe sectorul public și lipsa leadership-ului au agravat situația. De ce nu se fac auzite vocile sindicale din ramura silvică sau de producere a energiei electrice, unde salariile sunt deosebit de mici, sau dimpotrivă populația toată este în suferință din cauza prețului energiei electrice, din care o pondere importantă revine chiar câștigurilor salariale mult mai mari decât în alte ramuri de activitate? Nu de puține ori s-a putut constata în diferite țări, precum Franța, cu anumite ecouri și în România, o anumită orientare a sindicalismului, spre etatizarea sa, paradoxală de altfel dacă ținem seama de natura sa contestatară. Se dorește în aceste cazuri o finanțare bugetară de tipul finanțării partidelor politice, o multiplicare a obligațiilor ce țin de intervenția în procesul legislativ și o cogestiune a sindicatelor în domeniul politicilor publice. Această tendință poate conduce la încetinirea declinului mișcării sindicale, întărind aspectele sale corporatiste și natura sa conservatoare, ostilă schimbării, marcându-se îndepărtarea sindicatelor de locurile de muncă și modalitățile de producție.

O altă orientare a sindicalismului, mai prezentă în România și evident de dorit a fi prioritară în Europa este *relansarea sindicalismului în economic și social*, întărind axioma conform căreia nu poate exista un capitalism performant fără sindicalism puternic și activ. Această orientare este legitimată prin lege să se autofinanțeze, cu condiția încurajării adeziunii, permițând membrilor deductibilități fiscale în contrapartidă la subvenții directe.

După părerea mea, rolul sindicatelor ar trebui să fie mult mai mare în întreprinderi decât în sectorul public, acestea fiind chemate să acompanieze mondializarea capitalismului și internaționalizarea întreprinderilor. Cogestiunea întreprinderilor, exemplificată prin comitete sau consilii de întreprindere dotate prin lege cu atribuții de cogestiune ar putea contribui din plin la limitarea profiturilor personale ale patronilor și transformarea unei părți echitabile din acestea în majorări salariale. (M-am mirat să constat că modificarea Codului muncii de către puterea de dreapta din România prin care se renunța la oferirea de informații economice și de performanță

sindicatelor în cazul concedierilor colective, nu a provocat nici un protest din partea sindicatelor!)

Închei, amintind cât de necesar este să existe un spațiu de negociere pentru un acord național, un nou *Contract social care să asocieze un angajament în favoarea producției, investițiilor publice și private, a liberalizării muncii - elemente de creștere economică - și revenirea la ideea de ocupare deplină și modernizare a dialogului social în jurul unei prezențe sindicale puternice în întreprinderi.*

3. Social democrația de emancipare

În primul rând definim această politică prin aceea că social democrații, ne mai considerând excluderea socială ca pe o fatalitate, fac un pas important pe calea progresului moral al societății.

Social democrația de emancipare vine (sau va veni) să dea replica inegalităților legate de destin sau de pornire. Aceste inegalități țin de statutul familiei în care s-a născut individul și de mediul în care acesta evoluează. Un astfel de individ se întâlnește la tot pasul cu excludere, din cauza handicapurilor cu care se confruntă:

- handicapuri economice, de care pot suferi șomerii, femeile uneori, când sunt întreținătoare unice ale familiei și chiar copiii;
- handicapuri sociale care însoțesc de la naștere indivizii din ghetourile de la marginea orașelor, focare de sărăcie;
- handicapuri etnice, handicapuri urbane și de degradare a habitatului.

Cartierele defavorizate cumulează practic toate aceste handicapuri.

Nu este lipsită de interes teoria capacităților a lui Amartya Sen, filosof și decan la Cambridge, conform căreia pentru a-și împlini destinul sau pentru a-l asigura pe cel al copiilor săi, un individ are nevoie în primul rând de bani (capital financiar pentru a-l investi în viitor). Sărăcia copilului este un handicap esențial pentru reușita socială. S-a văzut că prin redistribuire, inegalitățile financiare se mai pot domoli, chiar dacă riscurile de viitor rămân. Cu toate acestea, banii nu permit decât parcurgerea unei jumătăți de drum pentru a putea reuși un individ în proiectul său de viață. De aceea s-a tras concluzia că modelul social democrat tradițional, adică modelul reparator nu permite tratamentul eficace al inegalităților de pornire (de destin).

CONCLUZII

Statul pe care îl imaginăm noi, parte constitutivă a modelului social european, este **un stat reparator pentru inegalitățile de parcurs, dar și un stat reparator al inegalităților de pornire.** Acesta este modelul dinamic social expus ca model de tip b). Dinamica sa (imposibilitatea instaurării sale pe termen scurt) este dictată de existența resurselor financiare demonstrate de un

PNB mare și o calitate a vieții ridicată.

Cetățenii Europei nu mai acceptă inegalitățile de pornire, ei sunt însetați de reușită personală, de succes colectiv și de promovarea copiilor lor. Ei spun: „nu vă mai îngrijiți numai de securitatea noastră în caz de eșec, dați-ne și mijloacele pentru a reuși”.

Desigur, am depistat doar obiectivul și poate cauzele principale ale inegalităților de pornire. Acestea sunt:

- fiscalitatea locală. Ea este inegalitară pentru că se înscrie într-o partiție teritorială inegalitară: o comună săracă este săracă pentru că locuitorii ei sunt săraci. Acea comună are prea puțin de redistribuit.

- însăși acțiunea statului: subvențiile locale sau fondurile structurale europene pentru care comuna nu dispune de cofinanțare pentru investiții și nici de resurse pentru funcționarea în bune condiții a noilor investiții.

Modul de rezolvare a acestor probleme, edificarea modelului social care să corijeze inegalitățile de destin, țin însă de imaginație, cercetare, dezvoltare, inovare, de dialog social și de angajament european social democrat.

BIBLIOGRAFIE

ANDREEF, Wladimir, *La mutation des economies postsocialistes: une analyse economique alternative*, Harmattan, 2003.

BAVEREZ, Nicolas, *Que faire ? Agenda 2007*, Perrin, 2006.

DOBRESCU, Smaranda, *Construcția modelului social european are forma unei societăți coezive* (Comunicare la simpozionul PSD privind modelul social european, septembrie 2006).

DOBRESCU, Smaranda, *Social democrația, iluzie și realitate*, Editura Niculescu, 2006.

GIDDENS, Anthony, *The Third Way and Its Critics*, Cambridge, 2000.

PEYLEREVADE, Jean, *Le capitalisme total*, Coll. La République des idées, éd. Du Seuil, 2005.

PRODI, Romano, *Europe as I see it*, Paperback, 2000.

SARKOZY, Nicolas, *Testimony: France, Europe and the World in the Twenty-First Century*, Paperback, 2007.

STRAUSS KAHN, Dominique, *La flamme et la cendre*, Grasset, 2002.

STRAUSS KAHN, Dominique, *365 jours, journal contre le renoncement*, Grasset, 2006.